

10141 Etkili ve Güzel Konuşma

Elbistan Meslek Yüksek Okulu
2015 – 2016 Güz Yarıyılı

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ “ yor ” eki takılınca kök ya da gövdelerin sonlarındaki (a, e) geniş ünlüleri darlaşarak (ı, i) olur:

Anla - anlıyor, dinle - dinliyor, ara - arıyor...

- ▶ Darlaşan bu ünlüler iki yuvarlak ünlü (o, ö, u, ü) arasına düşerse, yuvarlaşarak (u, ü) olur.

Kokla – kokluyor, söyle – söylüyor, kutla – kutluyor, oyna – oynuyor...

- ▶ Türkçede iki sessiz yan yana gelmez. (Program, bravo, Spor, Stad, Tren)

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİş ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ Türkçede kelime sonunda (b,c,d,g) bulunmaz. Yerine (,k,p,t) gelir.
- ▶ nszle biten Türkçe kelimelerin sonunda süreksiz, tonsuz ve sert ünlüler bulunur. Ađaç, bacak, saçak, sokak,tařıt
- ▶ Türkçede süreksiz (,k,p,t) tonsuz ünsüzlerle biten kelimelere sesli harfle bařlayan bir ek gelirse, bu süreksiz nszler (c,g,b,d) deđiřime uđrar. Mektup-Mektubu
- ▶ Türkçe bir son ekler dilidir.

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ **UZUN ÜNLÜLER** Türkçede uzun ünlü yoktur. farsça-arapçadan gelen kelimeler; Âlim, hâlik, mukavvâ, âmâ, dâhi, dehâ, âlem, âdem, âli, bâlâ, hâlâ,
- ▶ **SES DÜŞMESİ** Konuşurken kolaylığı sağlamak için bazı harfleri veya heceleri söylemeyiz. İçeride-içerde / karınım-karnım / orada-orda / dışarıda- dışarda / pek iyi-peki / nerede-nerde / Cuma ertesi- Cumartesi / Gözlerimi – Gözlermi / tükürük-tükrük / hepsi - hepsi
- ▶ **Diftong** Dilimizde iki ünlünün bir hece halinde kaynaştırılarak söylenmesi gereken bazı sözcüklerde vardır. Tuvalet-Tualet / tuval-Tual / Suvare-Suare / Konservatuvar- Konservatuvar

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ Arapçadan dilimize geçmiŐ iki ünlünün yan yana gelmesiyle yazılan sözcükler de vardır. Bu sözcükler diftong yapmadan iki ünlü arasına kesme yapılarak söylenir. Su-at. Fu-at. Sa-at. Du-a - Őa-ir, Ői-ir, Fa-iz, Ca-iz, Na-il.
- ▶ Yabancı dillerden dilimize geçmiŐ sözcüklerde nszler arasında iki nszn kaynaŐmasına da rastlanır. Blöf, Bravo, Frank, Plan, Prens, spor, spiker, lüks, fötr, klasör, flama, bloknot, modern

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ **VURGU** : Bir hece üzerine düşen soluk baskısı, anlam ayırıcı bir nitelik taşır. Vurgular, Söz, cümle, açık hece, kapalı hece vurguları olarak karşımıza çıkar.
- ▶ Aynı yazılan fakat vurgudan dolayı değişik anlam ifade eden kelimeler Düşünce–Düşünce / Basma– basma / Yazın– yazın / Dizin– dizin / Öğretmenim–öğretmenim
- ▶ Söyleyişe göre anlam değişikliği gösteren örnek kelimeler
Kâtil – katil / Nâkil – nakil / Nâzım – nazım / Vâris – varis / Vâsi – vasi / Âdem – adem / Âdet – adet / Dâhi – dahi / Neşe – neş'e / Âyan –ayan

Etkili ve Güznel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- **SÖZCÜK VURGUSU** : Türkçede genellikle sözcüklerin son hecelerine rastlar ve eklere doğru sürülür.

Çalış, çalışkan, Çalışkanlar, Gelmek, gelen, gelmiş, Vatan, vatandaş, Vatandaşlar

Sözcüklerin (hecelerin) doğru söyleniş örnekleri ;

Kâtil (-.) öldüren kimse	/	Katil (..) öldürme
Dâhî (--) üstün zekası olan	/	Dahi (..) bile
Âşık (-.) güçlü sevgi duyan	/	Aşık (..) küçük kemik

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ Çok heceli sözcüklerimizde, genel olarak vurgu son hecededir. BABA, ARKADAŞIM söyleDİ, okuLAR yaRIN açılaCAK. HepiMİZ sevinDİK.
- ▶ Tek hecelilerde sözcük vurgusu bulunmaz. (En, pek, çok.... derece belirtenleri hariç) DÜN, YOL, ÇOK, KARS, MUŞ, GÖL, KIŞ, KÖR
- ▶ Ekler genel olarak, sözcük sonundaki vurguları kendi üzerine çekerler: ÇİÇEK, çiçekLER, çiçekleRİN, çiçeklerDEN,
- ▶ İsimlerde ikinci hecededir. TurGUT, SeVİM, SuNA, TeKİR, BonCUK

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ Yalnız, yer adlarında durum deęiŐir :İki heceli yer adlarında vurgu baŐta bulunur. İzmir, KONya, SAMsun, Ağrı, DİCle, Ankara, Erzurum, VAN, EDİRne, DİYARbakır, YOKsa,
- ▶ Çok heceli yer adlarında vurgu, başa doğru sürülür : Üçlü hecede yerleŐir. Birinci hece daha güçlü ise vurgu baŐta kalır. ARdahan, KASTamonu, ÇANKırı, TUNceli, MARmara, MENderes

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ Birinci hece açık, ikinci hece kapalı ise, ya da birinci hece bir, iki sesli ; ikinci hece üç, dört sesli ise, (ikinci hece daha güçlü ise) vurguyu çeker.

eDİRne, maLATya, SİLİFke, deNİZli, paLANDöken, çaNAKkale, anTALya, isKENderun...

- ▶ Birkaç belirteçle bağlaçta ve ünlemde vurgu başa sürülür. ŞİMdi, Ancak, HAYdi, Aferin!
- ▶ Cins adları özel yer adı olarak kullanılınca vurgular başa doğru kayar: KarTAL, büyük bir kuştur.
KARtal'dan gelen tren... SirkeCİ (sirke satan) geçiyor. SİRkeci istasyonu önünde buluştuk.

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ **Vurguyu çekmeyenler** : (vurgu kendilerinden önceki hecelerde kalır) Olumsuzluk eki “ me – ma “
Arkadaş yurdumu alçaklara uğRATma sakın. Okuma dersinde onu oKUma.
- ▶ “mi” soru eki vurguyu çekmez. “ ce “ eki küçültme anlamında vurguyu çeker. bolCA, yumuşakÇA, güzelCE (nesnelere)
- ▶ “ ce “ Küçültmeden başka anlamda ise vurguyu çekmez.
Kardeşçe, insanca (konuştuk) ; bence, Türkçe, ulusça, geldikçe, oldukça...

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

Sesler arasındaki Vurgu değişikliği

- ▶ ... bindiği at kırDI (kır idi) çocuk camı KIRdı. ...biraz şeker aldır, Türk bayrağının rengi Aldır. Bu çiçekleri benimse... Bu çiçekler BENİMse (benim ise)
- ▶ Tümleme (Tamlama) vurgusu : Ad ve sıfat tamlamalarında belirtenlerin sözcük vurgusu daha güçlüdür.

ÇocuklarIN oyunları, deNİZ kıyısı, aLTIN bilezik, durGUN su,
teMİZ örtü, dünKÜ yemek, sekSEN lira,

- ▶ Bileşik sözcüklerde vurgu : vurgu birinci sözcükte güçlüdür. KÖPEKbalığı, DEVEboynu, ORTAokul, Onbaşı, BAŞçavuş, DALGAkıran
-

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ Tümce vurgusu : Tümcede en anlamlı sözcük vurgu ile belirtilir.
Ben o kitabı dayıMA verdim. Ben dayıma o kitaBI verdim. Dayıma o kitabı BEN verdim.
- ▶ Ünlem vurgusu insan ve hayvan özel adlarında vurgu tür adlarında olduğu gibi son hecede bulunur.
ÖzGÜR, iPEK, ayDIN, korKUT, leVENT, güLER, aLİ, keMAL,
- ▶ Çağrılarda vurgu ilk heceye geçer. ÖZgür, İpek, AYdın, KORkut, LEvent, GÜler, KEmal,
- ▶ Özel ad gibi kullanılan sözcüklerde de çağrı vurgusu ilk hecededir.
ANneciğim ! ARkadaşlar! BİNbaşım!

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ **Şiddet vurgusu** : sze daha çok kuvvet vermek, dikkati çekmek için kimi sözcüklere őiddetle basılmasıdır. İnsafsız benden BEŞ kuruŐu esirgedi.
- ▶ Şiddet vurgusu, daha çok nlemleŐen hitaplarda rastlanır. KuŐ yuvası bozulur mu yaraMAZ !...

Etkili ve Güzel Konuşma

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

- ▶ Pekiştirme örnekleri vurguludur, şiddet vurgusuna da elverişlidir. BEMbeyaz, KIPkırmızı, DOSdoğru, YEMyeşil
- ▶ Derece belirteçleri de şiddet vurgusunu çeker. EN güzel çiçek, PEK korkunç bir yer, ÇOK üzüldüm.
- ▶ Niteleme sıfatları ile asıl sayılar, tanıtmaya ve belirtmeye vurgularına elverişlidir. DURGUN su, ENGİN deniz, KORKUNÇ gece, ZENGİN adam, BOŞ söz, BEŞ yıl, YETMİŞ yaşında

Etkili ve Güzel Konuşma

Haftaya

VURGULAMA VE TONLAMA

